

januar 2009.

siže izvještaja

Bosna i Hercegovina

U august 2008. godine, otkriće masovne grobnice pored Kamenice, u kojoj se procjenjuje da se nalaze tijela oko 100 žrtava masakra u Srebrenici iz 1995. godine, bilo je podsjetnik da Bosnu i Hercegovinu još uvijek prati zaostavština rata od 1992. do 1995. Dovođenjem Radovana Karadžića pred Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), 13 godina nakon podizanja optužnice protiv njega, zadat je veliki udarac praksi nekažnjavanja zločina; međutim, napredak u krivičnom gonjenju ratnih zločina pred sudovima u Bosni i Hercegovini je nejednak. Nastavlja da opada broj izbjeglica i raseljenih lica koji se vraćaju u svoja prvobitna prebivališta. Kontekst za djelovanje civilnog društva u Republici Srpskoj je pogoršan.

Odgovornost za ratne zločine

30. jula 2008. godine, Radovan Karadžić prebačen je iz Srbije u Hag (za njegovo hapšenje vidjeti poglavlje koje se odnosi na Srbiju). Njegovo prvo pojavljivanje pred sudom se desilo prvoga dana. Karadžić se tereti za genocid, uključujući genocid u Srebrenici; zločine protiv čovječnosti i za ratne zločine. Karadžić je odbio da se izjasni po optužnici na drugom ročištu u augustu, navodeći da ne priznaje nadležnost suda. U njegovo ime je uneseno izjašnjenje po optužnici “nisam kriv”. U septembru su tužitelji preformulisali optužnicu, suzili geografski opseg i precizirali navode protiv Karadžića. Razočaravajuće je da je izmijenjena optužnica još uvijek nejasna po pitanju optužbi za seksualna zlostavljanja.

Ratko Mladić, optuženik i idejni nosilac masakra u Srebrenici, još uvijek je u bjekstvu.

U novembru je Karadžić svjedočio kao svjedok odbrane u predmetu u žalbenom postupku pred MKSJ Momčila Krajišnika, člana vođstva bosanskih Srba tokom rata koji je osuđen 2006. godine za zločine protiv čovječnosti.

U junu je Stojan Župljanin, optužen za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti nad osobama nesrpske nacionalnosti prevashodno u Republici Srpskoj, prebačen u MKSJ. U julu je Žalbeno vijeće oslobodilo Naseru Orića, ratnog komandanta snaga bosnanskih Muslimana u Srebrenici, po svim tačkama optužnice, i ukinulo dvogodišnju presudu iz 2006. godine za

zločine protiv srpskih civila. U septembru je MSKJ osudio Rasima Delića na kaznu zatvora od tri godine za zločine protiv srpskih zatvorenika; njegov predmet je u žalbenom postupku.

U julu 2008. godine, holandski okružni sud u Hagu je donio presudu po kojoj nema nadležnost da sudi po civilnoj tužbi protiv Ujedinjenih nacija koju je podnijelo oko 6000 članova porodica žrtava masakra u Srebrenici.

Odjel za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine nastavio je uspješno da ispunjava svoj mandat krivičnog gonjenja osoba odogovornih za ratne zločine. U septembru 2008. godine, Odjel je prezentirao novu državnu strategiju za procesuiranje predmeta ratnih zločina kako bi se riješio veliki broj predmeta u kojima bi moglo biti obuhvaćeno i do 10.000 osumnjičenih. U skladu sa strategijom, krivično gonjenje pred Odjelom za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine će se usmjeriti na “one koji su planirali najgore zločine” tokom rata.

U novembru 2007. godine, Apelaciono odjeljenje Odjela za ratne zločine osudilo je Gojka Jankovića, bivšeg komandanta jedinica Vojske Republike Srpske u Foči, na kaznu dugotrajnog zatvora od 34 godine za zatvaranje i seksualno zlostavljanje kao i za ostala zlostavljanja tokom rata u Foči. Značajni razvoji u radu Odjela za ratne zločine tokom 2008. godine uključuju presude na zatvorske kazne u trajanju od 38 do 42 godine koje su izrečene u julu sedmorici srpskih optuženika u “predmetu Kravice” za genocid u i oko Srebrenice.

Domaći (okružni i kantonalni) krivični sudovi još uvijek nailaze na probleme u naporima da efikasno procesuiraju predmete ratnih zločina. Prema podacima Organizacije za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE), tužitelji iz Republike Srpske su podigli ukupno 21 optužnicu protiv 44 optuženih, a okružni sudovi su donijeli 12 presuda dok je 9 slučajeva još uvijek u postupku. U Federaciji Bosne i Hercegovine, kantonalni/županijski sudovi su donijeli ukupno 85 presuda protiv 119 optuženih, dok je 16 slučajeva još uvijek u postupku.

Nedostatak podrške ili zaštite svjedoka u većini domaćih sudova ne potiče svjedoke da svjedoče. Ostali nedostaci su nedovoljan broj tužitelja i pomoćnog osoblja, neadekvatna suradnja između tužitelja i policijskih snaga, kao i neadekvatna međuentitetska suradnja policijskih snaga, nedostatak pravne usklađenosti i nedovoljna suradnja sa ugroženim zajednicama.

Povratak izbjeglica i raseljenih lica

Povratak izbjeglica i raseljenih lica u njihova prebivališta nastavlja da slabi. Do juna 2008. godine, preko 132.000 državljana Bosne i Hercegovine je još uvijek raseljeno. Visoki komesar UN-a za izbjeglice zabilježio je povratak 286 raseljena lica i 246 izbjegla lica tokom prve polovine 2008. godine, od čega su u obje kategorije većina bili Bošnjaci. Nisu svi registrirani povratnici i trajno ostali u mjestima povratka, naročito u područjima u kojima povratnička etnička grupa sada predstavlja manjinu. Ograničene ekonomske mogućnosti i nedostatak adekvatnog smještaja su dvije glavne praktične prepreke održivom razvoju.

Romi izbjeglice u Bosni i Hercegovini, od kojih je većina sa Kosova, su još uvijek ranjivi i zavise od periodičnih produženja svog privremenog statusa koji im pruža zaštitu.

Državljanstvo i državna sigurnost

Nastavila je sa radom Državna komisija za reviziju odluka o naturalizaciji stranih državljana donesenih u toku rata, što uključuje i one osobe koje su došle da se bore uz Bošnjake. Attou Mimounu, naturalizovanom državljaninu alžirskog porijekla, oduzeto je državljanstvo i deportovan je iz zemlje u decembru 2007. godine. Mnogim drugima (sada se procjenjuje da se radi o oko 300 osoba) je također oduzeto državljanstvo. Iako se tvrdi da je proces motiviran isključivo revidiranjem neregularnosti u odlukama o naturalizaciji, čini se da je povezan i sa zabrinutošću oko prisustva navodnih islamskih radikala u Bosni i Hercegovini koji imaju veze sa terorizmom.

Neke od osoba kojima je oduzeto državljanstvo svojevoljno su napustile Bosnu i Hercegovinu. Ostali su podnijeli žalbu na odluke o oduzimanju državljanstva i dozvoljeno im je da se zadrže u Bosni i Hercegovini dok se njihovi predmeti ne riješe. Komesar za ljudska prava Vijeća Europe Thomas Hammarberg je u svom izvještaju od februara ponovio zabrinutost nevladinog sektora o nedostatku adekvatnih mehanizama zaštite od rizika ozbiljnih kršenja ljudskih prava, uključujući torturu i zlostavljanje, za one osobe kojima slijedi deportacija iz zemlje. Njegovi komentari su uslijedili nakon intervencije Europskog suda za ljudska prava u januaru 2008. godine kada je zaustavljena deportacija u Siriju Imada Al-Husina dok se čekala odluka bosanskohercegovačkog Ustavnog suda po njegovoj žalbi na odluku o oduzimanju državljanstva i deportaciji iz zemlje. U vrijeme pisanja ovoga izvještaja, Al-Husin se još uvijek nalazi u pritvoru u Bosni i Hercegovini.

Šest alžirskih osumnjičenih za nacionalnu sigurnost koji su ilegalno prebačeni u Gvantanamo 2002. godine uz saučesništvo bosanskohercegovačkih vlasti se još uvijek nalaze u

zatočeništvu u vrijeme pisanja ovog izvještaja. Njihovi predmeti su među onima koje je razmatrao Vrhovni sud Sjedinjenih američkih država kada je u junu 2008. godine donio odluku da zatvorenici u Gvantanamu imaju pravo da se žale civilnim sudovima u Sjedinjenim američkim državama na pritvor. Njihova žalba Europskom sudu za ljudska prava je po ubrzanom postupku došla na razmatranje, ali u vrijeme pisanja ovoga izvještaja sud još nije odlučio po žalbi.

Branitelji ljudskih prava

23. jula, Branko Todorović, predsjednik Helsinškog komiteta Republike Srpske, primio je telefonske pozive u kojima se prijetilo njemu i njegovoj porodici. Iako je policija brzo odgovorila time što je otvorila istragu i osigurala zaštitu, vlasti Republike Srpske nisu osudile prijetnje. U maju je okružni sud u Bijeljini osudio dva muškarca zbog učesća u nepovezanom slučaju ubistva Duška Kondora, prethodnog predsjednika Helsinškog komiteta, i ranjavanja njegove kćerke u februaru 2007. godine. Optuženom za ubistvo izrečena je kazna zatvora u trajanju od 20 godina, dok je njegovom saučesniku izrečena kazna zatvora u trajanju od sedam godina. U žalbenom postupku u junu odbijena je žalba osuđenog za saučesništvo.

U julu je organizacija Transparency International Bosna i Hercegovina privremeno zatvorila svoj ured u Banja Luci nakon onoga što je Ured Visokog predstavnika (OHR) nazvao “propagandnom kampanjom” od strane vlasti Republike Srpske protiv ove organizacije. Premijer Republike Srpske Milorad Dodik optužio je ovu organizaciju za reketiranje i iznudu te ponudio “punu zaštitu svjedoka” koji izađu sa informacijama o navodnim nezakonitostima u radu ove organizacije. Dragomir Babić, aktivist u oblasti ljudskih prava u Republici Srpskoj, upozorio je OHR o ovoj kampanji u anonimnom pismu od februara 2008. Babić je izašao u javnost kao autor pisma nakon zatvaranja ureda ove organizacije u julu, a tokom tog mjeseca primio je anonimne prijetnje smrću.

Lezbijska, Gay, Biseksualna i Transrodna prava

Otvaranje queer festivala kulture lezbijskih, gay, biseksualnih i transrodnih osoba u septembru 2008. godine naišlo je na široku osudu i anonimne prijetnje smrću. U nasilju tokom otvaranja festivala povrijeđeno je najmanje osam posjetilaca; organizatori su bili primorani da ostatak festivala pretvore u privatni događaj.

Ključni međunarodni akteri

Vijeće za provedbu mira je u junu odlučilo, uprkos protivljenju Rusije, da neće biti preciziran datum za zatvaranje Ureda Visokog predstavnika, što predstavlja otklon od procjene Vijeća

iz 2006. godine u kojoj se navelo da bi Bosna i Hercegovina mogla biti spremna za punu samoupravu do polovine 2007. godine.

Kao pozitivan korak, Europska Unija je zaključila Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Bosnom i Hercegovinom 16. juna 2008. godine, što predstavlja prvi korak ka pregovorima o članstvu, premda je izvještaj iz novembra o napretku djelomično rezerviran.

U maju je Europski sud za ljudska prava donio presudu u slučaju *Rodić protiv Bosne i Hercegovine* da su zatvorenici bosanski Srbi, koji su na izdržavanju kazne za ratne zločine u zatvoru u Zenici, bili podvrgnuti zlostavljanu 2005. godine jer ih bosanskohercegovačke vlasti nisu zaštitile od nasilja od strane bošnjačkih zatvorenika. Europski sud je tokom 2008. godine također primio podnesak *Finci i Sejdić protiv Bosne i Hercegovine*, koji osporava odredbu Ustava Bosne i Hercegovine da tročlano Predsjedništvo sačinjavaju Srbin, Hrvat i Bošnjak, čime se onemogućava Jevrejima, Romima i ostalim manjinama da se kandidiraju za izbor u Predsjedništvo.